

Στο Πανεπιστήμιο

Η μετάβαση στη Θεσσαλονίκη αυτήν τη φορά ήταν πιο οργανωμένη. Συστημένος από το Γιάννη, τελειόφοιτο φοιτητή της Γεωπονικής, βρήκα δωμάτιο στη μοναδική πολυκατοικία της οδού Κασσάνδρου.

Έφυγε ο Γιάννης και με σύστησε στον συγκατοικό του Κώστα, δευτεροετή φοιτητή του Φυσικού τμήματος της Φυσικομαθηματικής σχολής. Ο Κώστας ήταν φιλικός και ευχάριστος τύπος, ταιριάζαμε εύκολα στη συγκατοίκηση. Για τρία χρόνια συγκατοικήσαμε. Μείναμε φίλοι για πολλά χρόνια.

Πρώτη φορά κατοικούσα σε πολυκατοικία. Διαμέρισμα σε πολυκατοικία, ήταν το όνειρο για κάθε Έλληνα την εποχή εκείνη. Δεν πείραζε που δεν είχε ασανσέρ και θερμοσίφωνα. Μπορούσαμε να ανεβαίνουμε και να κατεβαίνουμε τα σκαλιά και να πάμε στα λουτρά «Ολύμπια» για πλύσιμο. Εκεί είχαμε και μέσο, αφού ο ιδιοκτήτης ήταν Καστοριανός, πατριώτης του Κώστα. Το διαμέρισμα όμως είχε ηλεκτρικό ρεύμα, είχε νερό, είχε κουζίνα, είχε λουτροκαμινέ. Όλα μέσα στο διαμέρισμα. Δηλαδή είχε ό,τι στερούνταν τα σπίτια στην επαρχία και αρκετά από τα παλιά σπίτια της Θεσσαλονίκης, από την Εγνατία και πάνω.

Ο ιδιοκτήτης του διαμερίσματος ήταν οικοπεδούχος. Απέκτησε το διαμέρισμα με αντιπαροχή. Ήταν σχετικά μεγάλο διαμέρισμα. Έμεινε με τη γυναίκα και το μικρό παιδί του σε ένα δωμάτιο και νοίκιαζε τα άλλα δύο δωμάτια. Ο ίδιος ήταν άνεργος από κανένα χρόνο, αλλά φαίνεται τα ενοίκια από τα δύο δωμάτια, τον κράτησαν στην Ελλάδα. Άντεξε και γλίτωσε τη μετανάστευση στη Γερμανία μέχρι να βρει δουλειά.

Τυχεροί όσοι είχαν παλιά σπίτια. Μπορούσαν να τα δώσουν για αντιπαροχή, να πάρουν μερικά διαμερίσματα και να απαλλαγούν από αρκετά οικονομικά προβλήματα.

Η αντιπαροχή είναι ελληνική πατέντα. Δεν είναι γνωστό αν

υπάρχει σε άλλη χώρα ο **θεσμός** της αντιπαροχής.

Αυτή η πατέντα, έπαιξε μεγάλο ρόλο στη διαμόρφωση των ελληνικών πόλεων, στις οποίες ζούμε σήμερα. Ιδιαίτερα, για τη Θεσσαλονίκη, η αντιπαροχή έπαιξε βασικό ρόλο στην καταστρατήγηση και ανατροπή του πολεοδομικού σχεδίου που είχε εκπονήσει ο Γάλλος πολεοδόμος, Ερνέστ Εμπράρ, μετά την πυρκαγιά του δεκαεπτά που κατάστρεψε μεγάλο τμήμα της Θεσσαλονίκης.

Οι παλαιότεροι αναφέρουν ότι: «το μόνο δείγμα αυτού του πολεοδομικού σχεδίου, που διασώθηκε, είναι η πλατεία Αριστοτέλους».

Εμείς δεν είχαμε τη δυνατότητα να το κρίνουμε, απλά παρατηρούσαμε τη γρήγορη οικιστική ανάπτυξη με τις πολυκατοικίες να φυτρώνουν ανάμεσα στα παλιά σπίτια. Συνήθως, οι νέες πολυκατοικίες, κτίζονταν πιο μέσα στα οικόπεδα ώστε να αφήνουν περιθώρια και να γίνεται πιο φαρδύς ο δρόμος.

Υπήρχαν και εξαιρέσεις όπου οι πολυκατοικίες **έτρωγαν** ένα μέρος από το οδόστρωμα των παλαιών δρόμων. Μια τέτοια περίπτωση, που μας έκανε εντύπωση, ήταν η πρώτη πολυκατοικία επί της οδού Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, πάνω από την Εγνατία, η οποία είχε **φάει** ένα μέρος του οδοστρώματος της παλαιάς οδού με αποτέλεσμα να στενέψει η νέα οδός. Όλοι, όσοι την έβλεπαν, αναρωτιόταν, «πώς κατόρθωσε ο εργολάβος και το πέτυχε αυτό»; Ίσως μόνον ο ίδιος θα μπορούσε να απαντήσει σε αυτό το ερώτημα ή και κάποιοι υπεύθυνοι της πολεοδομίας...

Στην Ελλάδα έτσι προχώρησε και προχωράει ακόμη η οικιστική ανάπτυξη. Σε αρκετές περιπτώσεις κτίζονται παράνομα και μετά γίνεται επέκταση του σχεδίου πόλεως. Δηλαδή προσαρμόζεται το νέο σχέδιο, στις ήδη υπάρχουσες, εκτός σχεδίου, κατασκευές.

Στην Ιατρική Σχολή

Οι πληροφορίες και οι υποδείξεις από παλαιότερους φοιτητές ήταν ρητές: «Βιαστείτε να εγγραφείτε και να ξεκινήσετε, όσο πιο γρήγορα γίνεται, τα εργαστήρια της Ανατομικής, να τα τελειώσετε νωρίς και να έχετε αρκετό διαθέσιμο χρόνο για διάβασμα και καλύτερη προετοιμασία των εξετάσεων. Βασικό, να αγοράσετε το βιβλίο της ανατομικής, για να μπει στον κατάλογο του βιβλιοπωλείου το όνομα σας».

Συμπληρωματική επισήμανση και υπογράμμιση:

«Χωρίς την αγορά του βιβλίου, καλύτερα μην ξοδεύετε το χρόνο σας για την προετοιμασία των εξετάσεων».

Το θέμα της αγοράς του βιβλίου, είχε γίνει ένα είδος ‘στόρι’ και συζητιόταν μεταξύ μας, ως ανέκδοτο. Κάποιοι το χρησιμοποιούσαν σαν δικαιολογία, για να ζητούν συμπληρωματικά λεφτά από τους γονείς, λέγοντας: ότι χρειάζονται λεφτά για το βιβλίο της Ανατομικής. Και αν τους έλεγαν οι γονείς τους: «μα πέρυσι δεν αγόρασες την Ανατομική»; Η απάντηση ήταν: «Εκείνη ήταν Ανατομική του πρώτου έτους, αυτή είναι του δεύτερου έτους».

Έτσι, αν κάποιος έλεγε ότι ξέμεινε από λεφτά, τον ρωτούσαμε: «Τι έγινε; Ξόδεψες και την Ανατομική του δεύτερου έτους»;

Το Ανατομείο

Με το βιβλίο στην τσάντα τράβηξα κατευθείαν στο Ανατομείο. Τα εργαστήρια της Ανατομικής ήταν στην περιοχή της Σχολής Ευκλείδη, σε ένα παλιό συγκρότημα, με ένα ισόγειο οίκημα για το γραφείο του καθηγητή και τις αίθουσες για τα εργαστήρια. Το ανατομείο με τα πτώματα ήταν σε ξεχωριστή αίθουσα απέναντι από τα άλλα εργαστήρια. Το αμφιθέατρο ήταν σε μεγαλύτερο κτίσμα με όροφο και ισόγειο.

Όλα ήταν ξύλινες παλιές κατασκευές.

Πρώτη επαφή με συμφοιτητές. Ήμασταν περίπου είκοσι πέντε άτομα.

Κυριαρχούσε η αμηχανία, όλοι έδειχναν να είχαν ακολουθήσει παρόμοιες υποδείξεις από παλαιότερους και έσπευσαν γρήγορα να πάρουν σειρά.

Οι περισσότεροι ήταν άγνωστοι μεταξύ τους. Λίγοι θεσσαλονικείς γνωρίζονταν λόγω συμμαθητείας σε κάποιο γυμνάσιο της Θεσσαλονίκης. Μεταξύ αυτών, ήταν, ο Θανάσης και η Μαίρη, από το φροντιστήριο.

Οι λίγες κουβέντες που ανταλλάξαμε κοφτές.

Ένα γεια και συστάσεις, από πού είσαι «συνάδελφε» και κάτι τυπικές κουβέντες.

Η λέξη, συνάδελφε, χτυπούσε λίγο παράταιρα αλλά στην αρχή ήταν απαραίτητη μέχρι να γνωριστούμε μεταξύ μας.

Υπήρχαν αρκετές κοπέλες, μικρή η αριθμητική υπεροχή των αγοριών.

Μια αυστηρή φωνή ακούστηκε από την εξωτερική αυλόπορτα, είσοδο, στον προαύλιο χώρο του Ανατομείου.

«Για πλησιάστε να σας πω κάποια πράγματα.

Πρώτα, αυτά που ξέρατε να τα ξεχάσετε, εδώ θα ακολουθείτε τις εντολές και θα πειθαρχείτε απόλυτα.

Δεύτερον, δεν θέλω αντιρρήσεις και αντιλογίες.

Και τρίτον, αυτά να τα βάλετε καλά στον εγκέφαλο σας.

Τέλος».

Πήρε μια αναπνοή, χτύπησε με δύναμη το πόδι στο έδαφος και συνέχισε:

«Τώρα περάστε μέσα στο αμφιθέατρο. Να μην ακούω σχόλια και σαχλές κουβέντες».

Μας ψάρωσε. Δεν προλάβαμε να καταλάβουμε τι συμβαίνει και τι εννοούσε, ο αυστηρός μεσήλικας, μελαχρινός άντρας.

«Εντάξει, Λύσανδρε, τους ενημέρωσες, πέρασε έξω τώρα να αρχίσουμε το μάθημα».

Ήρθε ο βοηθός για το μάθημα της Οστεολογίας.

Ο πρώτος παράγοντας του Ανατομείου που μας υποδέχθηκε, ήταν ο Λύσανδρος. Επίσημη ιδιότητα επιστάτης, δηλαδή κλητήρας.

Με την έναρξη του μαθήματος έληξε ο επιβλητικός ρόλος του Λύσανδρου. Γρήγορα άλλαξε συμπεριφορά και άρχισε τις συμβουλές και τις νουθεσίες. «Θα χρειασθείτε οστά για το εργαστήριο. Μπορείτε να τα βρείτε, από κάποιους συναδέλφους σας παλαιότερους ή να ψάξετε κατά το παλιό νεκροταφείο της Αγίας Φωτεινής, στην περιοχή της Πανεπιστημιούπολης».

Πλήρης κατατόπιση για τις ενέργειες που είχαμε να κάνουμε για να αποκτήσουμε το πρώτο ιατρικό αντικείμενο για τη μελέτη μας: Τα οστά.

Η εξοικείωση με τα οστά ήταν γρήγορη, ενώ με τα πτώματα, χρειάστηκε κάποιος χρόνος, για να εγκλιματιστούμε με το περιβάλλον και τις εικόνες.

Η πρώτη επαφή με τις ανατομικές λεπτομέρειες του ανθρωπίνου σώματος, δεν ήταν ιδιαίτερα εύκολη. Εκτός από την αμηχανία μας καθώς βρεθήκαμε μπροστά στα πτώματα και η προσέγγιση ήταν πολύ προσεκτική, γιατί ο Λύσανδρος μας τόνισε με έμφαση ότι: «η παραμικρή βλάβη στο πτώμα, κατά τη διερεύνηση, θα είχε σοβαρές συνέπειες».

Συμπλήρωσε: «Η μελέτη και ο ενδεδειγμένος έλεγχος θα προχωρήσουν με συγκεκριμένη σειρά».

Δεν έπρεπε να προκαλέσουμε καμία άκαιρη βλάβη στο πτώμα, γιατί αυτό θα είχε συνέπειες.

Βέβαια χρειάστηκε κάποιος χρόνος για να εξοικειωθούμε, να προσεγγίσουμε και να μελετήσουμε τα ανθρώπινα μέλη και όργανα επί του πτώματος.

Τα πτώματα προσφέρονταν στο Ανατομείο από τις αρμόδιες υπηρεσίες, σε περίπτωση που δεν ενδιαφέρονταν κανείς για το νεκρό ή ήταν αγνώστων στοιχείων.

Μάρτιος 1961. Δύο χρόνια μελέτης για τις ανατομικές λεπτομέρειες του ανθρωπίνου σώματος.

Η κυκλοφορία μας

Με την έναρξη και των άλλων μαθημάτων η μέρα μας αναλώνονταν μεταξύ του Ανατομείου, των εργαστηρίων Φυσιολογίας στην περιοχή Πατέ (Φάληρο) και των κεντρικών κτηρίων της Πανεπιστημιούπολης, του Χημείου και του Κεντρικού κτηρίου του Πανεπιστημίου.

Πρόγραμμα χωρίς καμία συνοχή και σειρά. Μπορεί να είχαμε Ανατομία 9-11, Φυσιολογία 12-1, Χημεία 2-3.

Έτσι σχεδόν όλη μέρα ήμασταν στους δρόμους.

Οι μετακινήσεις γινόταν στη συντριπτική πλειονότητα με τα πόδια. Δεν υπήρχαν και πολλές λεωφορειακές γραμμές που να βόλευαν για τις διαδρομές μας.

Αυτοκίνητο απέκτησε ένας συμφοιτητής μας στο πέμπτο έτος. Αυτός αποτελούσε την εξαίρεση.

Περπατούσαμε με τις ώρες και συζητούσαμε κατά ομάδες, καθώς δημιουργούνταν οι νέες συντροφίες και οι φιλίες. Είχαμε αρκετό χρόνο για συζητήσεις και σχολιασμούς, τόσο των φοιτητικών, όσο και των κοινωνικών και πολιτικών ζητημάτων. Χρειάστηκε πάνω από εξάμηνο για να γνωρισθούμε οι περίπου εκατόν πενήντα συμφοιτητές του πρώτου έτους.

Οι συναντήσεις στα μαθήματα αμφιθεάτρου, της Ανατομικής και της Φυσιολογίας, προσφέρονταν για τις μεταξύ μας συναντήσεις και τις γνωριμίες μας.

Τα μαθήματα της Φυσικής και της Χημείας, γινόταν στο Χημείο μαζί με τους φοιτητές όλων των άλλων σχολών. Έτσι ήταν δύσκολο να ξεχωρίσουμε, από τις μεγάλες μάζες, εμείς οι φοιτητές της Ιατρικής.

Το ντύσιμο των φοιτητών

Το ντύσιμό μας ήταν ευπρεπές και η γραβάτα συνήθως αποτελούσε καθημερινό αξεσουάρ και ταυτίζονταν με τη φοιτητική ιδιότητα.

Τις Κυριακές, όπως και κατά τις πάσης φύσεως γιορτές, το κοστούμι ήταν απαραίτητο και μάλιστα σε σκούρο χρώμα.

Τα κοστούμια τα ράβαμε στους ραφτάδες στην περιοχή της Ίωνος Δραγούμη – Συγγρού, όπου υπήρχαν και τα καταστήματα των υφασμάτων.

Σποραδικά κάποιες φορές μερικοί παρουσιάζονταν με επίσημο κοστούμι και γραβάτα και σε άσχετες μέρες.

Σχολιάζαμε, αν κάποιος παρουσιάζονταν με επίσημο κοστούμι σε 'ανύποπτες' περιστάσεις, λέγοντας: «Φαίνεται γιορτάζει η

μάνα του ή έχει πανηγύρι το χωριό του και φόρεσε επίσημο κοστούμι σήμερα».

Η παρέα μας παρατήρησε ότι ο Γρηγόρης, σε ανεπίσημες μέρες, παρουσιάζονταν με κουστούμι και γραβάτα, μάλιστα μερικές φορές πιο τακτικά.

Το συζητήσαμε το θέμα μεταξύ μας και παρότι δεν είχαμε φιλικές σχέσεις με το Γρηγόρη, αποφασίσαμε να τον ρωτήσουμε.

«Τι συμβαίνει Γρηγόρη και σε μη γιορτινές μέρες φοράς κουστούμι και γραβάτα»;

Ο Γρηγόρης αιφνιδιάστηκε και ένοιωσε κάπως άβολα, αλλά μετά από ωριμότερη σκέψη μας απάντησε: «Κοιτάτε, όταν τελειώνουν τα λεφτά και αισθάνομαι πιεσμένος, φοράω το κουστούμι με τη γραβάτα και ανεβαίνει κάπως η διάθεσή μου».

Πειστική η απάντηση του Γρηγόρη. Σεβαστήκαμε την άποψη του και δεν το συζητήσαμε με άλλους, αλλά ξέραμε τότε ο Γρηγόρης ήταν ρέστος.

Βέβαια όσο πλησιάζαμε προς το πτυχίο άλλαζαν και οι ενδυματολογικές μας προτιμήσεις. Αρκετοί απομακρύνθηκαν από το κουστούμι και προσχώρησαν στο ζιβάγκο. Ο Γρηγόρης όμως έμεινε σταθερός μέχρι το τέλος στο κουστούμι.

Η πολιτική και ο ανένδοτος αγώνας

Έτος εκλογών με έντονη αντιπαράθεση. Υπηρεσιακός Πρωθυπουργός ήταν ο Δόβας. Νικητής αναδείχθηκε η Εθνική Ριζοσπαστική Ένωση, ΕΡΕ, με αμφισβήτηση, όμως, του αποτελέσματος από την Ένωση Κέντρου.

Υπήρξε βία και νοθεία, κατά την αντιπολίτευση.

Ψήφισαν εκτός από τους ζωντανούς και πεθαμένους και κάποια δένδρα, ήταν η συνηθισμένη επωδός.

Άρχισε το **κίνημα** του ανένδοτου αγώνα.

Οι φοιτητικές κινητοποιήσεις ήταν περιορισμένες.

Δεν υπήρχαν φοιτητικοί σύλλογοι. Απαγορεύονταν. Και η

αστυνόμηση ήταν σφικτή, τόσο από ένστολους αστυνομικούς, όσο και από αστυνομικούς με πολιτική περιβολή και πλαστική φοιτητική ιδιότητα, κατά πως συζητιόταν ευρέως μεταξύ των φοιτητών.

Τα αμφιθέατρα των Πανεπιστημιακών Σχολών ήταν μόνο για τα μαθήματα και τις εξετάσεις. Απαγορεύονταν κάθε πολιτική εκδήλωση εντός των αμφιθεάτρων.

Ουσιαστικά δεν γνωρίζαμε τις πολιτικές πεποιθήσεις των συμφοιτητών μας. Οι όποιες πολιτικές συζητήσεις, οι οποίες γινόταν μεταξύ μας, ήταν σε επίπεδο παρέας. Ήταν ήπιες χωρίς αντιπαραθέσεις.

Εκλογή νέων καθηγητών

Έγινε εκλογή δύο νέων καθηγητών, ο πρώτος στην Α΄ Παθολογική Κλινική και ο δεύτερος στην Α΄ Χειρουργική. Και οι δύο Κλινικές ήταν στο Νοσοκομείο ΑΧΕΠΑ.

Ο νέος καθηγητής της Α΄ Παθολογικής, Δημήτριος Βαλτής, ήταν υφηγητής της Β΄ Παθολογικής Κλινικής, η οποία ήταν στο Ιπποκράτειο Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης.

Ο νεοεκλεγείς καθηγητής της Α΄ Χειρουργικής, Κωνσταντίνος Τούντας προέρχονταν από Κλινική των Αθηνών, από όπου προέρχονταν οι περισσότεροι καθηγητές της Ιατρικής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Ο νέος καθηγητής της Α΄ Παθολογικής, αν δεν ήταν ο πρώτος Θεσσαλονικιός καθηγητής της Ιατρικής που εκλέγονταν στο ΑΠΘ, ήταν από τους πρώτους.

Σίγουρα ήταν ο πρώτος καθηγητής, ο οποίος ανήλθε τις βαθμίδες της ιεραρχίας στη Θεσσαλονίκη, που εκλέχτηκε στην εποχή της φοιτητικής μας ζωής.

Φαίνεται ότι οι πρώτοι καθηγητές της Ιατρικής στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, οι οποίοι εκλέχτηκαν με την ίδρυση της Σχολής, δεν απογαλακτίστηκαν από το Πανεπιστήμιο Αθηνών

και συνέχιζαν να ψηφίζουν στις έδρες που άδειαζαν, λόγω συνταξιοδότησης, συναδέλφους τους από την Αθήνα. Μάλιστα μερικοί με την άνοδό τους στη Θεσσαλονίκη φέρνανε και κάποιους συνεργάτες τους από την Αθήνα.

Μερικοί εξακολουθούσαν να ανεβοκατεβαίνουν στην Αθήνα, όπου διατηρούσαν τα ιδιωτικά ιατρεία τους. Αυτό αφορούσε κυρίως τους κλινικούς ιατρούς, καθηγητές.

Ένας τέτοιος, ιπτάμενος, έτσι τους λέγαμε αυτούς που ανεβοκατεβαίνανε στην Αθήνα, ήταν ο καθηγητής της ΩΡΛ Κλινικής. Ήταν πολύ οργανωμένος, είχε ένα μικρό χαρακτηριστικό αυτοκίνητο για να κυκλοφορεί στη Θεσσαλονίκη και ως συνοδό, όταν ερχόταν, είχε μια όμορφη αεροσυνοδό.

Ερχόταν έκανε τα μαθήματά του και έφευγε με το αμαξάκι του παρέα με την αεροσυνοδό. Στο θέμα αυτό, της αεροσυνοδού, φαίνεται ότι προηγούνταν της εποχής του κάποιες δεκαετίες.

Του φαινόταν, ότι το διασκέδαζε και το πρόβαλε το θέμα της αεροσυνοδού. Δεν τον πείραζε που η αεροσυνοδός τού έριχνε ένα κεφάλι από πλευράς ύψους.

Ήταν ευχάριστος τύπος, δίκαιος στις εξετάσεις, είχε χιούμορ και είχε έναν τρόπο να κινείται και να διεκπεραιώνει με μεγάλη ταχύτητα τις δουλειές του, γι' αυτό του είχαν προσάψει το ψευδώνυμο, 'Σπίντι Γκονζάλες'.

Πρώτες προφορικές εξετάσεις

Πλησιάζαμε προς το χρόνο των εξετάσεων.

Οι εξετάσεις της Χημείας, της Φυσικής, της Ζωολογίας, της Βοτανικής και της Βιοχημείας ήταν γραπτές. Υπήρχε άγχος αλλά ελεγχόμενο.

Οι εξετάσεις της Ιστολογίας και Ανατομικής καθώς και της Φυσιολογίας ήταν προφορικές.

Αυτές ήταν απρόβλεπτες, με υψηλό βαθμό άγχους.

Συνδυαζόμενο αυτό με την περιρρέουσα φημολογία για την